

Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se

Remissvar gällande betänkande av Utredningen om planering och dimensionering av komvux och gymnasieskola (SOU 2020:33)
Diarienummer: U2020/03826/GV

Riksförbundet Vuxenutbildning i Samverkan, ViS, är en branschorganisation för vuxenutbildare. Organisationen representerar offentliga och privata vuxenutbildare över hela Sverige. ViS har inbjudits att lämna synpunkter på betänkande av Utredningen om planering och dimensionering av komvux och gymnasieskola (SOU 2020:33).

Utredningen tillsattes för att "föreslå hur utbildning inom gymnasieskola, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna (särvux) bättre kan planeras och dimensioneras utifrån regionala och nationella kompetensbehov, bl.a. för att åstadkomma ett bättre resursutnyttjande" Utredarens uppdrag var bland annat att föreslå hur utbildning inom ovan nämnda skolformer bättre kan dimensioneras och planeras utifrån en regional planeringsmodell. Vidare ska utredningen föreslå en ansvarsfördelning mellan staten, kommunen och andra aktörer för en regional planering och dimensionering. Utredningen ska även föreslå finansieringsmodeller.

Vuxenutbildning i Samverkan, ViS, fokuserar i sitt remissvar på de delar av utredningen som berör den kommunala vuxenutbildningen.

Inledningsvis konstaterar ViS att förbundet delar både uppdragsgivarens och utredarens problembeskrivning som är utgångspunkten för utredningen. ViS ser att utredningen har en väl genomarbetad problembeskrivning och analys av dagens situation. Utredningen lämnar ett antal förslag, som innebär rätt djupgående förändringar till dagens modeller. ViS ser att det finns aspekter som behöver lyftas fram för att ge ytterligare perspektiv på de konsekvenser som utredningen kan få vid genomförande samt som ett underlag för eventuella revideringar av utredningens förslag.

Bedömning av utbildningsbehov

Utredningen föreslår att Skolverket ska ges i uppdrag att kontinuerligt ta fram regionala planeringsunderlag för utbudet av utbildning. Underlagen ska fungera som stöd till

huvudmännen i deras arbete med planering och dimensionering. För att Skolverket ska kunna ta fram dessa planeringsunderlag beskriver utredningen en modell för framtagande av prognoser. Föreslaget uppdrag bygger till delar på redan befintliga arbetsprocesser inom Skolverket men, som utredningen konstaterar, ”ställer förslaget större och delvis andra krav på omfattningen av analyserna”. Prognoserna bedöms bli relativt omfattande, men de behöver enligt utredningen inte tas fram i sin helhet varje år. Utredningen lämnar frågan om periodicitet till Skolverket att avgöra.

Omfattande planeringsunderlag med lång planeringshorisont är med all säkerhet viktiga för den nationella kompetensförsörjningen och även för planeringen inom gymnasieskolan. Frågan är dock hur ändamålsenliga de är för planeringen av vuxenutbildningen. Som utredningen konstaterar är vuxenutbildningen en flexibel utbildningsform. En del av vuxenutbildningens flexibilitet är att snabbt kunna svara mot de behov som finns inom arbetsmarknaden. För att kunna svara mot detta finns det redan idag täta och omfattande samarbeten på lokal nivå mellan vuxenutbildningen och lokala aktörer. Vuxenutbildningsanordnare samarbetar med både näringsliv och andra myndigheter inom sitt verksamhetsområde. Det sker även en hel del prognosarbete på olika delar av landet, av olika aktörer.

Sverige är ett stort land, vilket gör det svårt för en nationell myndighet att ha en överblick över behov som ska vara underlag för prognoser i hela landet. Även om regionala dialoger ska ingå i uppdraget är det oklart om myndigheten, trots den beskrivna arbetsgången, kan tillgodose regioner med ett underlag som kan utgöra en god bas för dimensionering av en så flexibel utbildningsform som vuxenutbildningen är. För att underlagen ska kunna uppfylla sitt syfte behöver de regionala dialogerna vara täta och spridda till många delar av hela landet. Det finns en risk att processen blir för omfattande. Detta kan leda till antingen för låg periodicitet eller för generellt hållna prognoser. I båda fallen finns det en risk att prognoserna inte möter de krav som finns för att prognoserna ska kunna utgöra ett underlag av planering på lokal nivå.

Dimensioneringen av vuxenutbildningen är redan idag till stor del efterfrågebaserat: antal utbildningsplatser dimensioneras dels efter arbetsmarknadens efterfrågan dels efter antal sökande till utbildningarna. Antal utbildningsplatser är inte statiskt, utan kan variera under året beroende på efterfrågan. Vuxenutbildningen kan således svara snabbt på arbetsmarknadens förändrade behov. Detta innebär dock att vuxenutbildningen ofta har ett kort planeringsperspektiv. Detta medför att det kan vara svårt för huvudmännen att inrapportera de planerade utbildningsvolymen på förhand till Skolverket.

Utredningen föreslår att uppdrag till Skolverket ska genomföras i två steg. I första steget ska Skolverket ta fram underlag, som ska vara stödande för kommunerna i planeringsarbetet. I det andra steget föreslås Skolverket få uppdrag att ta beslut om ramar för det regionala utbildningsutbudet. Utredningen föreslår dock att myndigheten först ska få ett utvecklingsuppdrag: ”Därför ska myndigheten ges ett sådant utvecklingsuppdrag och först när det är genomfört införs de föreslagna förändringarna i skollagen som ger staten ett ökat inflytande över planering och dimensionering”.

ViS instämmer i utredningens förslag om ett utvecklingsuppdrag inför ett eventuellt uppdrag som innebär ett ökat statligt inflytande. Med tanke på den komplexitet som har lyfts fram bör det övervägas noga innan ett dimensioneringsuppdrag överförs till Skolverket. Det finns ett antal frågor som behöver analyseras ytterligare för att se hur ett sådant uppdrag skulle kunna säkerställa att de varierande behov av vuxenutbildning som finns runt om i landet tillmötesgår. Även om kommuner ges möjlighet att yttra sig om underlagen innan beslut fattas, finns det fortsatt oklarheter i hur underlag och statligt fastställda ramar skulle kunna fungera för vuxenutbildningen.

Samverkansområden

Utredningen konstaterar att det gemensamma ansvaret för utbildning behöver öka. Förutom förändringar i förhållandet mellan stat och kommun föreslår utredningen ett ökat samarbete mellan huvudmän. Kommunerna ska träffa samverkansavtal med minst två andra kommuner i syfte att öka utbildningsutbudet för den enskilde och tillgodose behoven på hela arbetsmarknaden i de samverkande kommunerna. Utredningen föreslår även att de samverkande kommunerna ska bilda ett samverkansområde samt ökade möjligheter för individer att delta i en yrkesutbildning. Individer som bor inom ett samverkansområde ska fritt kunna söka för en utbildning som statsbidrag lämnas för.

Utredningen lyfter också fram behovet av att bredda vuxenutbildningen till fler branscher. Utredningen konstaterar att vuxenutbildningen är idag mindre utbredd inom branscher där det råder en bristsituation. Utredningen ser att ökat samarbete och större möjligheter för en individ att söka utbildning utanför den egna kommunen ger ett bättre underlag att starta utbildningar, vilket i sin tur ger ett ökat utbud av yrkesutbildningar inom kommunal vuxenutbildning.

ViS instämmer i utredningens analys av och förslag till att öka utbudet inom vuxenutbildningen. Större samverkansområden och ett större elevunderlag skulle ge bättre möjligheter till skolor att anordna yrkesutbildningar. Detta skulle gynna både kommunala och privata anordnare. Förslaget skulle kunna öppna bättre möjligheter att anordna yrkesutbildningar i regioner där samverkan inte är utbredd och väl förankrad idag. Det skulle även kunna öppna möjligheter till att starta utbildningar som behöver en större rekryteringsbas än en kommun.

Även om förslaget är positivt för en enskild anordnare finns det vissa utmaningar i förslaget på huvudmannanivå. Kostnaden för en enskild elevs utbildning behöver regleras mellan huvudmännen, när en elev läser hos en annan huvudman. Samverkansområden innebär att flera elever kommer att studera i en annan kommun än sin hemkommun. Detta är som tidigare konstaterat positivt för individen, men det finns behov för ett tydligt regelverk för kostnadsfördelningar mellan samverkande kommuner.

Utredningen föreslår även att den statliga finansieringen av yrkesinriktad vuxenutbildning ska ingå i det generella statsbidraget istället för dagens system med riktade statsbidrag. Förändringens syfte är att skapa fler utbildningsplatser samt ge kommunerna bättre möjligheter att själva förfoga över resurserna till yrkesinriktad vuxenutbildning. Denna förändring är positiv ur vuxenutbildningens perspektiv. Det kan även ge bättre långsiktighet i planeringen än dagens riktade statsbidrag, som kan förändras från ett år till annat. En

övergång till generella statsbidrag förutsätter dock tydliga regleringar som säkerställer att kommunerna måste ta sitt fulla ansvar för att tillhandahålla utbildning utifrån efterfrågan och behov.

För att trygga individens rätt till yrkesutbildning introducerar utredningen en skyldighet till hemkommunen att erbjuda en alternativplats till en behörig sökande. Utredningen jämför detta med rätten till grundläggande behörighet. Tanken att trygga individens rätt till utbildning är i sig positivt, men skyldigheten till att erbjuda en alternativplats behöver utredas ytterligare innan förslaget skrivs in i lagen. Det är oklart på vilket sätt det skulle vara positivt för en individ att få erbjudande om en annan utbildning än den sökta. Ett utbildningsval bygger både på individens intressen och kompetenser samt studie- och yrkesvägledning. Ett erbjudande om en alternativplats kan leda till fel yrkesval, bristande motivation och avbrott från studierna. Detta främjar inte utredningens syften. Det bör även påpekas att vuxenutbildningen bedrivs året om med flera starter per år. Detta ger individer fler möjligheter att söka till skillnad från gymnasieskolan.

Även om utredningens uppdrag har varit att ta fram en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning vill ViS lyfta fram arbetsmarknadsutbildningarna som en del av kompetensförsörjningen och vuxnas möjligheter till yrkesutbildning. Arbetsmarknadsutbildningarnas dimensionering och utveckling påverkar också tillgången till utbildad arbetskraft på den svenska arbetsmarknaden, vilket behöver noteras när man diskuterar yrkesutbildningar för vuxna.

Jonas Jonsson

Ordförande

Vuxenutbildning i Samverkan